

Sajnos...

Sajnos igazuk van azoknak, akik Tamás Gáspár Miklós legutóbbi megállapítását – „a bírák jelentős része ahhoz a felső középosztályhoz tartozik, amely cigányellenes, nőellenes, homofób, idegengyűlölő, antiszemita, és mélyen lenézi a kitzsított szegényeket” – gyűlöletkeltőnek nevezik. Ez a jelzősorozat szinte túltesz az ötvenes évek hírhedt plakátján: kövér, visszataszító külsejű, szivarozó, dőzsölő tőkés.

E lap hasábjain megjelent legutóbbi interjújában (*Nem lehet a valóságról beszélni*, november 22.) Tamás Gáspár Miklós idézett állítását megerősíti, sőt több ponton még jóval tovább is megy negatív indulatainak megfogalmazásában – s mindeközben határozottan elutasítja a gyűlöletbeszéd vádját.

A gyűlöletkeltés, a gyűlöletbeszéd szerintem nemcsak az, ha valaki – mint Tamás Gáspár Miklós mondja – egy népcsoportot, fajt, foglalkozási csoportot alacsonyabb rendűként bélyegez meg, hanem az is, ha a gyűlölet felkeltésére alkalmas tulajdonságokkal ruházza fel, és differenciálatalanul minősíti. **Eörsi István**nak persze igaza van abban, hogy létezik jogos és társadalmilag „hasznos” gyűlölet is (*A tekintély feltételei*, november 21.), de úgy vélem, hogy ezek kifejezésre jutásával is nagyon óvatosan kell bánni. Egyrészt azért, mert a kontrollálatlan negatív indulatok elhomályosítják tisztánlátásunkat, másrészt azért, mert bizonyos típusú gyanúk erőteljes hangoztatásával a gyanú tartalma igen könnyen az érintett csoport valódi belső tulajdonságává válhat. (L. Bibó István gondolatait a politikai hisztériák természetéről.)

Ráadásul Tamás Gáspár Miklós jelzői empirikusan tökéletesen alátámasztatlanok és szerintem jogtalanok. Nem tudunk sem a felső középosztály, sem a bírói kar értékrendszerére vonatkozó ku-

ratásokról (ami persze tudományunk hiányossága). Azt viszont megtudhatjuk Utasi Ágnes 2000-ben megjelent, komoly empirikus bázisra támaszkodó könyvéből, hogy a „középosztály” és ezen belül a „felső középosztály” társadalmi helyzete és életstílusa rendkívül

ban a „felső középosztályhoz” tartoznak, de a „mezei” bírák hada inkább az „alsó középosztályhoz”. Ez pedig erősen kétségessé teszi, hogy értékrendszerüket azonos jelzőkkel írhatnánk le.

Tamás Gáspár Miklósnak a női bírák nőellenességére vonatkozó vádja szintén igen kétséges. Én inkább arról olvasok és hallok, hogy például gyermekelhelyezési és láthatási perekben a női bírák erősen részrehajlók az anyák javára.

Nem először hívom fel Tamás Gáspár Miklós figyelmét állításai tárgyyszerű megalapozásának szükségességére. A buszon szerzett társadalmi tapasztalatok sajnos nem elégségesek. Nem először kérem szelíden megbélyegző, bűnbakképző érvelési módjának feladására, mint ahogy arra sem, hogy ne akarja egy személyben elfoglalni és uralni a baloldali magyarországi helyét. Erre a – feltételezem, nem is igazán tudatos – törekvésére utal az a baloldali fordulata óta megfigyelhető magatartása, hogy miközben majd minden megnyilatkozásában gesztusokat tesz a nagytőke pártjának, az SZDSZ-nek, gyakorlatilag

nem, vagy csak alig-alig létezőnek nyilvánítja a magyarországi szellemi és társadalmi baloldalt. Ezt teszi mostani interjújában is. Bármilyen nehéz, szembe kell néznie azzal, hogy baloldali fordulatában SZDSZ-es barátai nem fogják őt követni, a baloldalon viszont – bármennyire szeretné – is nincs egyedül (bár valóban nem vagyunk túl sokan). Sőt közben már akkor ott voltak, amikor ő még javában neokonzervatív eszméért lelkesedett. (Az is lehet, hogy éppen ezt kell kompenzálnia.)

Tamás Gáspár Miklós jószívú, nagylelkű és bátor ember, indulatainak és a kirekesztettekkel való együttérzésének őszinteségében nem kételkedem. Abban is egyetértek vele, hogy a mai baloldalnak a

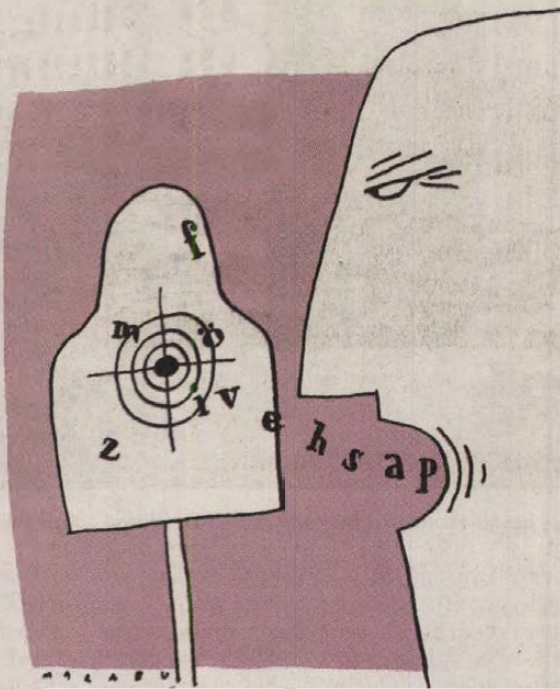
liberalizmus minden pozitív örökségét követelését (emberi jogok, hatalmi ágak elkülönítése, sajtószabadság stb.) integrálnia kell. De felhívom a figyelmét arra, hogy miközben modern baloldal után áhítozik, sajnos felmutatja az általa megvetett „baloldal” magatartásmintájának, attitűdjének több elemét is: a kiválasztottság- és felsőbbbségtudatot, a társadalom megvetését (ha az újságírók majd tanácsának megfelelően gyalog járnak, „hangos zsidózást és cigányozást fognak hallani”), az előítéletes gondolkodást – az „osztálygyűlöletet” – és az empiriától való irtózást, a valóságos társadalmi folyamatok iránti érdeklődés hiányát.

A magányos forradalmár a kapitalisták kedvence. Ha olyan tehetséges is, mint Tamás Gáspár Miklós, könnyen lehet belőle médiaszár. Magányosságával és irrealis társadalmi követeléseivel nem veszélyezteti a fennálló rendet, ugyanakkor nap mint nap igazolja a tőke uralta társadalom toleranciáját. Vigyázz, Gazsi, nehogy hetyke kis düsszé válj a kapitalizmus fekete kalapján!

A gyűlöletbeszéddel kezdtem, azzal is fejezem be. Vajon miért kavart akkor a vihart ez a téma? Talán mert a társadalom az őt az elmúlt tizennégy évben ért megérzőkódítások következtében tele van negatív indulatokkal. És ösztönösen is arra keres megoldást, hogy hogyan kezelje ezeket. Nem állom meg, hogy leírjam: magam a vitában azokkal értek egyet, akik a rasszizmus (mint legviszantasztóbb előítélet) nyílt megnyilvánulásait a jelenleginél szigorúbb törvénnyel korlátoznák. Itt és most csak az antiszemitizmus kérdését érintve: egy olyan országban, ahonnan több mint félmillió zsidót deportáltak, majd gyilkoltak le brutális módon, az utódok elemi emberi jogait sérti a zsidóság elleni nyílt gyűlöletkeltés.

A kialakult vita azt mutatja, hogy a gyűlöletbeszédéről való diskurzusnak nemcsak pozitív, a mederben tartását szabályozó funkciója lehet. Ha előítéletesen, bűnbakokat keresve vitatkozunk róla, akkor a gyűlölet még erősödhet is.

SZALAI ERZSÉBET
szociológus

MARABU RANZA